

Lexika opisu udalostí sa vyrovnáva s bohatým dedičstvom náboženskej terminológie, preberá ju a používa na vznešené komentovanie novej nádeje ľudstva – revolúcie.

Mirabeau napríklad hovoril o *Deklarácii ľudských a občianskych práv* ako o politickom evanjeliu, ústavu prirovnával k náboženstvu, za ktoré je ľud ochotný položiť život.

Odporca revolúcie kronikár Riouffe spomína, že revolúciu síce robili ľudia nábožensky ľahostajní alebo priamo hlásatelia ateizmu, no predsa sa vo všetkých ich vyhláseniach a postojoch zreteľne prejavujú náboženské nálady. Náboženský kult bol nahradený svetským, ale výpožičky z cirkvi boli obrovské; výrazne to prezrádza metamorfóza slov. Už revolúcia sama sa stáva svojským vyznaním viery, neprekvapuje teda, že kto sa jej obetuje, získa si „večnú slávu“ alebo „večné šťastie“, kto sa vzoprie, bude „navždy zatratený“. Revolucionári vyhlasujú vlastenecké „kázne“, vyrážajú na „krížové výpravy“ proti kontrarevolúcii a tak ďalej.

Zjavila sa knižočka, vlastne brožúrka s názvom *Vlastenecký katechizmus pre všetkých francúzskych občanov* s textom verne napodobňujúcim učebnice náboženstva. Podobných bolo veľa po celom Francúzsku. Zjavovali sa stále nové a nové revolučné „prikázania“, články „propagandistickej“ činnosti – napokon aj toto slovo predtým znamenalo výlučne šírenie viery. Veľký podiel na transpozícii pojmov mali kňazi sami – tí, čo sa pridali na stranu Revolúcie a Národa.

„Národ“ bol kľúčom ku všetkým neskorším preneseniam významov za revolúcie. Pojem národa jestvoval aj predtým, bol však príliš všeobecný a v istom zmysle zodpovedal viac geograficko-etnickým kritériám. Jeho charakter sa zásadne mení, keď začína zosobňovať pospolitú vôľu ako inštitúcia, ako Národné zhromaždenie. Aj naďalej však – napriek očividnému posunutiu dôrazov a sprievodným emóciám – zostáva trochu zahmlenou rétorickou figúrou.

Otázka, či niekto patrí Národu, bola už roku 1789 politickou otázkou par excellence. Niektorí na ňu odpovedali negatívne. Medzitým sa náplň pojmu spresňovala; ani nie tak v odpovedi na otázku, kto tvorí Národ, skôr na to, kto doň nepatrí. Odtiaľ pramenia výkriky ľudu „Nech žije Národ!“ po zadržaní kráľovskej rodiny vo Varennes. Odtiaľ je to isté heslo pri Valmy, ktoré vyvolalo Goetheho prekvapenie: ak totiž existuje francúzsky národ, potom je aj nemecký národ a ďalšie národy sveta... V tomto zmysle ide o celkom nový pojem. V takomto chápaní sa predtým nepoužíval, vzbúrené francúzske stavy vyvolali politické chápanie etnickosti. Zjavuje sa pojem zločinu urážky Národného majestátu.

Z toho času pochádza anekdota, ktorú zaznačil ruský spisovateľ N. M. Karamzin:

„Od 14. júla sa hovorí už len o aristokratoch a demokratoch. Slovmi sa hádže naľavo, napravo bez pochopenia ich významu. Uvediem príklad ľudovej ignorancie. V susednej dedine zadržali dedinčania dobre oblečeného mladíka a kázali mu kričať spolu s nimi: »Nech žije Národ!« Ten teda reve z plného hrdla: »Nech žije Národ!« a máva pritom klobúkom. »Dobre, dobre,« hovoria mu na to dedinčania, »sme spokojní, môžete ísť. Nože, ešte chvíľku! Ešte nám vysvetlite, čo je to... ten Národ?«“

A národ sa stáva všetkým. Všetko, čo bolo „kráľovské“, je teraz „národné“. Raz správne, ako v prípade zhromaždenia, inokedy nesprávne: „národní“ sú požiarnici, pracovní a tak ďalej. Všetko, čo škodí Národu, stáva sa tyraniou, aristokratickou tyraniou. Zašlo to až tak ďaleko, že – ako spomínajú kronikári – malý následník trónu, ktorý nechtiac počul okolo seba rozhovory starších a správy z mesta i z krajiny, pri hre vyprášil kožuštek nezbednej veveričke a vynadal jej do aristokratiek.

Čím viac sa rozrastali výhonky revolúcie, tým viac sa ozývali slová signalizujúce ohrozenie: najmä všetky možné odrody sprisahání.

Napokon, všimnime si zostavu najpopulárnejších slov, ktoré používali vybraní predstavitelia epochy. Začnime predvečerom revolúcie.